

Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Mezarlıklar¹

Sibel OĞUZ HAÇAT²

Mehmet TOPAL³

Gönderim Tarihi: 16.11.2022

Yayın Tarihi: 31.12.2023

Makale Türü: Derleme

Öz

Günümüz öğrenme- öğretme sürecinde bireyin, bilginin pasif alıcısı olarak değil, değişen, gelişen dünyaya ayak uyduran, etkili iletişim yollarını bilen, grup aktivitelerini gerçekleştirebilen, işbirlikçi öğrenmeye yatkın, aktif deneyimler geçirmeye istekli ve okul dışı yaşam ile bağlantı kurabilen aktif bir birey olması hedeflenir. Bu bağlamda bireyin dünyayı anlamlandırma ve gerçek yaşam tecrübeleri kazanabilmeleri için yaşamış oldukları kültür ve doğal çevreyle, birey ve toplumla etkileşim halinde olabilecekleri okul dışı öğrenmeler sunulmalıdır. Okul dışı öğrenme ortamları etkin bir şekilde kullanıldığında öğrenmeyi pekiştirerek kalıcı hale getirecek, öğrenenlerin motivasyonlarını korumalarına, beceri ve tutumlarını geliştirmesini sağlayacaktır. Okul dışı öğrenme öğrencilerin araştırma, sorgulama ve eleştirel düşünme gibi üst düzey becerilerini geliştirmeye yardımcı olur. Farklı ortamlarda öğrencilere eğitim ve yaşam becerilerini kazandıran okul dışı öğrenme ortamları öğrencileri tarih, biyografi, görsel sanatlar, coğrafya, matematik ve diğer birçok disiplinin birbiriyle ilişkilendirerek disiplinler arası öğrenmenin gerçekleşmesine fırsat tanır. Okul dışı öğrenme ortamı olarak mezarlıklar doğal ve sakin bir ortam sundukları için özellikle ilgi çekicidir. Mezarlıklar, çeşitli dönemlerde mimari ve sanatsal üslubun açık örneklerini göstermektedir. Öğrenciler, mezar taşlarını ve üzerine kazınmış dili inceleyerek, tarih boyunca sanatsal, edebi ve mimari tarzdaki farklılıkları öğrenebilirler. Yerel tarih mezarların hikayelerinde gizlidir. Mezarlıklar sayesinde öğrenciler birincil tarihi kaynaklara ulaşma, geçmiş ile bağlantı kurma ve disiplinler arası öğrenmeyi gerçekleştirir. Bu çalışmanın amacı, okul dışı öğrenme ortamlarından olan mezarlık ziyareti ile zengin tarihi ve kültürel mirası öğrenme, disiplinler arası ilişkilendirme olarak mezarlıkların nasıl algılanabileceği ve kullanılabilmesi konusunda öğretim programlarına, alan uzmanlarına ve öğretmenlere fikir vermek ve mezarlık yönteminin olumlu etkileri üzerinde durarak öğrencilere sağladığı kazanımları incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Okul dışı öğrenme, mezarlık, disiplinler arası öğrenme

Cemeteries as Out-of-School Learning Environment

Abstract

In today's learning-teaching process, it is aimed that the individual is not a passive recipient of information, but an active individual who keeps up with the changing and developing world, knows effective communication ways, can perform group activities, and is prone to cooperative learning. are willing to have active experiences and can connect with life outside of school. In this context, out-of-school learning should be offered so that the individual can interact with the culture and natural environment he lives in, the individual and the environment, make sense of the world

¹ İkinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Sibel Oğuz Haçat, Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Kastamonu/Türkiye soguz@kastamonu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-0764-1279

³ Sorumlu Yazar: Mehmet Topal, Doktorant, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Kastamonu/Türkiye mehmettopal2013379@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-2066-509X

and gain real life experiences. society. When out-of-school learning environments are used effectively, they will reinforce and make learning permanent, and enable learners to maintain their motivation and improve their skills and attitudes. Out-of-school learning helps students develop high-level skills such as research, inquiry and critical thinking. Out-of-school learning environments, which provide students with education and life skills in different environments, provide interdisciplinary learning opportunities by associating history, biography, visual arts, geography, mathematics and many other disciplines. As an out-of-school learning environment, cemeteries are particularly interesting because they offer a natural and calm environment. The cemeteries show clear examples of architectural and artistic style in various periods. By studying tombstones and the language engraved on them, students can learn about the differences in artistic, literary, and architectural styles throughout history. Local history is hidden in the stories of the tombs. Through cemeteries, students can access primary historical sources, connect with the past and learn interdisciplinary. The aim of this study is to give an idea to the curriculum, field experts and teachers about how cemeteries can be perceived and used as an interdisciplinary association, and to learn about the rich historical and cultural heritage by visiting the cemetery. Examining the achievements provided to the students by emphasizing the positive effects of out-of-school learning environments and the cemetery method.

Key Words: Out-of-school learning, cemetery, interdisciplinary learning

Giriş

Ekonomik, kültürel, sosyal ve davranışsal bakımdan hızlı bir değişimin olduğu dönemde yaşamaktayız. Dünyanın birçok yerinde, eğitim sisteminin bu değişikliklere nasıl adapte edileceği, verimli bir dinamik öğretimin nasıl sağlanacağı eğitimcileri endişelendirmektedir. Günümüzde, eğitimin bilgi aktarması görüşü giderek geçerliliğini yitirmiştir. Bunun yerine, gelişen, değişen topluma kolayca uyum gösterebilen, birbirleriyle ve çevreleriyle etkili iletişim kurabilen bireyler yetiştirilmesi görüşü benimsenmeye başlamıştır. Bundan dolayı sınıf içinde yeni stratejileri düşünmek, bir ulusun gelecekteki yurttaşlarını yetiştirme sorumluluğuna sahip olan öğretmenlerin çoğunu etkileyen bir ihtiyaçtır. Öğrencilerin öğrenme yaklaşımında aktif rol oynamasına teşvik eden mevcut öğretim eğilimleri, yüksek niteliğe sahip öğretmenleri gerektirmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin eğitimin her kademesinde yeterli düzeyde yetiştirilmesi gerekir. Yüksek nitelikli öğretmenler uygun öğretim biçimlerini, yöntemlerini, stratejilerini seçebilecekler; okul dışında farklı bir ortamda deneyimsel öğrenmeyi planlayabilecek ve uygulayabileceklerdir. Deneyimsel öğrenme geleneksel pasif öğrenmenin tam tersi olan, öğrencinin aktif olduğu ve gerçeklikle doğrudan temas halinde olduğu herhangi bir öğrenme şekli olarak ifade edilebilir. Wurdinger & Carlson (2010), deneyimsel öğrenmeyi; bir kişinin düşünmesini, analiz etmesini, hareket etmesini, duysal ve duygusal deneyimini bir bütün haline getirmeye çalışan bireyin katılımıyla edindiği öğrenme olarak tanımlamaktadırlar. Deneyimsel öğrenme uygulandığında öğrenciler okulda öğrendikleri ile kendi yaşamları arasındaki bağlantıyı bir bütün halinde görebilirler. Bundan dolayı öğretmenler öğrencilerin kendi deneyimlerini gerçekleştirebilmeleri ve öğretimin canlılığı ilkesini güncel tutmak için deneyimsel öğrenmeleri ön plana çıkarmaya başlamalıdır (Harris, 2017).

Okul dışında yaşanan deneyimler, sınıfta yaşananlardan daha özgün, iyi anlaşılır olup öğrencinin aktif olduğu, gerçeklikle doğrudan temas halinde olduğu herhangi bir öğrenme şeklidir. Bundan dolayı deneyimsel öğrenme aktivitelerini planlarken, daha zengin bir öğrenme deneyimine önemli ölçüde katkıda bulunabilecek bir konuma odaklanmak gerekir. Olası yerlerden biri mezarlık olabilir (Hegediş & Hus, 2020). Mezarlıklar, bir öğretim aracı olarak değerlendirilmeyi hak eden benzersiz topluluk kaynaklarıdır. Mezarlık ziyaretiyle öğrenciler, disiplinler arası öğrenme için uygun bir bağlam sağlayabilir (Groce, Wilson & Poling, 2013). Bu çalışmanın amacı, okul dışı öğrenme ortamlarından olan mezarlık ziyareti ile zengin tarihi ve kültürel mirası öğrenme, disiplinler arası ilişkilendirme olarak mezarlıkların nasıl algılanabileceği ve kullanılabilmesi konusunda öğretim programlarına, alan uzmanlarına ve öğretmenlere fikir vermek ve mezarlık yönteminin olumlu etkileri üzerinde durarak öğrencilere sağladığı kazanımları incelemektir. Okul dışı öğrenme ortamı olarak mezarlıkları kullanmak isteyen öğretmenlere ve araştırmacılara faydalı olabileceği düşüncesiyle mezarlık ziyareti ile ilgili bir etkinlik örneği hazırlanmıştır (Bkz. EK 1).

1. Okul Dışı Öğrenme

Okul dışı öğrenme, kapalı odaların duvarlarının dışında gerçekleşen eylemler olarak tanımlanır. (Waite, 2019). Okul dışı öğrenme öğrenciler için çeşitli avantajlar sunar. Okul dışı öğrenmelerde oluşan öğrenci bağı öğrenme deneyimini geliştirir. Öğrenciler disiplinler arası bağlantılar kurarak öğrenirler. Okul dışı öğretim öğrencilerin dünyayı farklı görmelerini sağlayarak öğrencilerin daha derinlemesine öğrenmesine fırsatı verir. Bu deneyim öğrenmeyi geliştiren, kişisel ve sosyal gelişimi destekleyen öğrenci merkezli bir öğrenmedir. Okul dışında öğrenme deneyimlerine katılan öğrenciler, motivasyonlarının daha yüksek olduğunu, ders materyallerini daha canlı hatırladıklarını ve sınıftaki akademik performanslarının artırdığı bilinmektedir (Hegediş & Hus, 2020). Bundan dolayı öğretim programları tematik bir çekirdek etrafında şekillenen ve aktif öğrenme etkinlikleriyle çerçevelenen organize eğitim uygulamalarını ön plana çıkarmalıdır (Zafeirakou, 2000).

Bireylerin demokratik bir toplumda etkin katılımcılar olmaları isteniyorsa okul dışı öğrenme uygulamaları öğretim programının önemli bir parçası olmalıdır. Bireyin topluma bilinçli katılımı için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumlar, okul içi öğrenmelerin yanında okul dışı öğrenme ortamlarına odaklanan sistematik olarak geliştirilmiş bir program gerektirir. Bu duruma örnek olarak Finlandiya öğretim programında öğrenme mekanları olarak çeşitli dış ortamlardan yararlanılması önerilmektedir. Öğretim programında okul dışı öğrenmelerin önerilmesindeki amaç; öğrencilerin bilimsel becerilerini, bilimsel içerik yetkinliklerini, değer kazanmalarını, olumlu tutum geliştirmelerini ve sürdürülebilir bir geleceğe katılmalarını sağlamaktır (Finnish National Board of Education, 2014). Çünkü okul dışında gerçekleşen öğrenmeler, öğrencilerin otantik problemlerle karşılaştığı, yeni hipotezler kurduğu, gerçek çözümleri test ettiği ve etraflarındaki dünyayı anlamak için başkalarıyla etkileşime girdiği aktif bir süreçtir (Waite, 2017). Bu bağlamda okul dışı öğrenmenin temel özellikleri; deneyime dayanması, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesine olanak sağlaması, tüm duyuları kullanmayı gerektirmesi, disiplinler arası konulara odaklanması ve insanla doğal ortam arasındaki ilişkileri konu edinmesi biçiminde sıralanabilir (Tokcan, 2015). Bunların yanında okul dışı öğrenmede birinci elden verilerin toplanması ve bu verilerin yorumlama sürecini öğrenciler deneyimledikçe derin öğrenmeler gerçekleşebilir. Okul dışı öğrenme deneyimleri yoluyla öğrenciler yeni bilgiler oluşturarak en yüksek öğrenme potansiyeline ulaşılabilir (Waite, 2019). Okul dışı öğrenmeler öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları karşılayan çeşitli biçimler olabilir. Bu sayede derin, aktif öğrenmeyi geliştirebilir. Okul dışı öğrenmenin amaçlanan eğitim çıktıları ise şunlardır:

- Öğrencilerin sosyal, bireysel, gözlem, araştırma ve algılama becerilerinin geliştirmek,
- Öğrenmeyi derinleştirmek,
- Birinci elden deneyimler yaşamalarını sağlamak,
- Konuya karşı içsel motivasyonu ve ilgiyi artırmaktır (Behrendt & Franklin, 2014). Sınıftaki dersler öğrenciler için fazla teorik olduğu düşünüldüğünde, okul dışı öğrenmenin uygulanmasının amacı; öğrencilerin özellikle tarihe olan ilgisini uyandırma ve motivasyonunu artırma idealiyle ilgilidir (Rigoa, 2014).

2. Okul Dışı Tarih Eğitimi

Okul dışı tarih öğretimi, ilgili tarih konularının öğrencilere okul sınırları dışında uygun ortamlarda öğretilmesidir. Özellikle tarih konularını tekdüzelikten kurtarmak, kalıcı, eğlenceli ve etkili öğrenmeleri gerçekleştirmek için okul dışı ortamların kullanılması yararlı olabilir. Çünkü ortaokul düzeyinde işlenen konuların birçoğu soyut kalmasından dolayı öğrenciler tarafından

anlaşılamamaktadır. Bilhassa sosyal bilgiler içerisinde önemli disiplinlerinden olan ‘Tarih’ de bu kapsam içerisinde düşünülebilir. Sosyal bilgiler içerisindeki tarih konuları öğrencilerin yaş seviyeleri de dikkate alındığında, onların okul dışı ortamlardan daha fazla faydalanacağı aşikârdır (Öner, 2015). Bu bağlamda tarih konularının öğretiminde okul dışı ortamlar olarak anıtsal yapılar ve mezarlıklardan yararlanılabilir.

Anıtsal yapılar ve mezarlıklar hakkındaki bilgi eski ve modern insanların kültürlerinin anlaşılmasını sağlayarak öğrencilerin kazanımlar elde etmesini sağlayabilir (Craven, Sumrall, Moore & Logan, 2011). Bu sayede öğrenciler geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurarak tarihsel araştırmalar yapmaları onlara hem tarihsel düşünme yetkinliği kazandırırken (Austin & Thompson, 2014) mekân-tarih ilişkisini de kavramaları sağlanabilir (Meydan & Akkuş, 2014). Bu bağlamda mezarlıklar mekân-tarih kapsamında ve orada gömülü olanlar hakkında öğrencilere birçok şey öğretebilir. Bir bireyin mezar taşına yazılan kitabeler, tasarım ve sanat eserleri, kişilikleri, ölüm nedenleri, aile veya toplum içindeki ilişkileri ve belirli kişisel gerçekler hakkında ipuçları sağlayabilir. Mezar taşlarına oyulmuş kelimelerden ve görüntülerden benzersiz bilgiler yorumlanabilir (Filer & Roth, 2009). Aynı zamanda öğrencilerin tarihe damga vurmuş bireylerin dinlenme yerlerini araştırmaları, hayatlarını ve başarılarını öğrenmeleri neticesinde bilgileri genişleyebilir (Pecsek, 2018). Mezarlıklar modern ve çağdaş zamanların sosyal, askeri, ekonomik, siyasi, diplomatik vb. gibi en önemli olaylarını ve orada "dinlenen" kahramanların hayat hikayelerine tanık olan ortamlar (Lambrou & Manesis, 2021) olduğu için öğrenciler mezarlıkta tarihsel konularda eğitim pratiği yapabilirler. Bu şekilde öğrenciler tarihin her yerde, hatta mezarlıkta olduğunu fark ederler (Rigoa, 2014).

3. Okul Dışı Öğrenmede Mezarlıklar

Okul dışı öğrenme ortamları öğrencilerin yaşamlarıyla bağlantılı olduğu için öğrenmeyi anlamlı kılmanın etkili bir yoludur. Bu ortamlar öğrencilere zengin öğrenme ortamı sunmaktadır. Öğrencilerin beş temel duyularını kullanmalarına ve yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat veren okul dışı öğrenme ortamları olumlu çevresel tutumlar, akademik başarıyı arttırma, tarihi ve kültürü birincil veri kaynağı olarak öğrenme gibi öğrencilere birçok fayda sağlar. Ayrıca disiplinler arası öğrenmelerin gerçekleştirildiği okul dışı öğrenme ortamlarında öğrenciler farklı değer ve tutumlar geliştirirler (Rivkin, 2000). Ancak okul dışı öğrenmesinin başarıya ulaşabilmesinin ön koşulu, öğretmenin dış mekân derslerini yürütme sebebinin farkında olması, yeri iyi bilmesi ve öğrenme sürecine rehberlik edecek uygun görevler hazırlamasıdır. Bu şekilde öğretmen aktif öğrenmeyi başarılı bir şekilde gerçekleştirebilir, çünkü aksi takdirde dış mekân öğretimi sınıf öğretimine benzer olacak ve öğretmen dış mekânın sunduğu motive edici fırsatlardan yararlanamayacaktır (Borsos, Patocskaj & Borić, 2018).

Öğrencilere kalıcı öğrenme deneyimleri sağlayan ve öğrenmeye yönelik heyecan, ilgi ve motivasyonu artıran okul dışı öğrenme ortamları olarak saha çalışması (market, öğrenci seyahati, mekânsal gezi, kazan dairesi, yerlerin haritalandırılması, kutlama, elektronik saha) milli parklar, doğa gezileri, aile hikayeleri, arkeoloji çalışmaları, sözlü tarih, fotoğraflarla tarihsel düşünme, tarihsel yapılar, müze, el sanatları, olimpiyatlar, halk hikayeleri, oyunla öğrenme ve mezarlıklardır (Oğuz Haçat & Topal, 2021). Derslerin okul dışında gerçekleştirileceği yerin seçimi, öğrenme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Pliberšek & Vrban (2019), mezarlığı bulunduğu yerin kültürü ve tarihi hakkında pek çok şey anlattığı için açık hava sınıfı olarak kullanılabileceğini iddia etmektedir. Çünkü mezarlıklar öğrencilerin sosyal, kültürel ve doğal çevre hakkında bilgi

edinebilecekleri bir yer olup öğrencilere güçlü ve unutulmaz bir öğrenme deneyimi sağlayabilir. Mezarlıklar, farklı sosyal sınıfların değişen geleneklerini, mezar taşlarındaki hatıra belgelerinden çıkarılabilecek modayı, kasabaların ve sakinlerinin tarihini anlatır (Hegediş & Hus, 2020).

Dünyadaki hemen hemen her topluluk, ilk sakinlerinin kalıntılarını barındıran benzersiz bir mezarlığa sahiptir. Mezarlık ortamı mezar taşları, defin kayıtları, ölüm ilanları ve ilgili gazete makaleleri ve aile kayıtları, farklı mahalle tarihlerini araştırmak için sayısız potansiyel fırsat sunar (Filer & Roth, 2009). Mezarlık ziyaretleri derin öğrenme ile sonuçlanabilecek ve öğrenciler için anlamlı bağlantılar geliştirebilecek bir deneyime sahip olma fırsatını temsil eder. Mezarlık, öğrencilere güçlü ve unutulmaz bir öğrenme deneyimi sağlayabilir. Çünkü mezarlıkların eğitici, estetik ve eğlendirici yanı bulunmaktadır (Pecsek, 2018). Aynı zamanda mezarlıklar; erişilebilirlik, yakınlık, kültürel ve tarihi bağlantılar bakımından öne çıkmaktadır. Tarihi bağlantılar kapsamında mezarlıkta birkaç yüzyıla ait mezarlar, farklı etnik köken ve dinden vatandaşlara ait mezarlar bulunabilmektedir (Groce vd., 2013). Erişilebilirlik bakımından şehirlerde bulunan mezarlıklar günlük kullanım için erişilebilen en yakın yeşil alanlar olabileceği iddia edilmektedir (Evensen, Nordh & Skaar 2017). Örneğin, Birdcage Walk'ta bulunan St. John's Churchyard, St. John's Burial Ground'daki mezarlıklarda yeşil alanların yanında dinlenme alanları, yürüme, oturma, sohbet etme, piknik yapma, köpek gezdirmeye, sosyalleşme, bisiklete binme, oyun oynama gibi bireylere fiziksel ve zihinsel sağlık üzerine olumlu etkiler sunabilmektedir (McClymont & Sinnett, 2021). Yakınlık olarak ise mezarlıklar, hemen hemen her yerde bulunduğu genelleştirilerek kolayca ulaşılabilen, girişin ücretsiz olduğu ve herhangi bir özel finansman gerektirmeyen mekanlardır (Hegediş & Hus 2020).

4. Eğitimde Bir Fırsat Olarak Mezarlıklar

Mezarlıkların eğitim amaçlı kullanımı batı dünyasında yaygındır. Özellikle 19. yüzyılda peyzaj mimarlığı temelinde, Romantizmin estetiğini benimsenmesi nedeniyle mezarlıklar geniş bir öğrenme alanını oluşturmuştur. Mezarlıklar arkeoloji, tarih, sanat ve çevre bağlamında incelenmektedir. Günümüzde eğitim dünyası, çok yönlü eğitimi kabul etmektedir. Çünkü mezarlıklar öğrencilerin disiplinler arası öğrenmelerini sağlar (Lambrou & Manesis, 2021). Disiplinler arası öğrenme; bilim adamlarının iki veya daha fazla disiplinde, alt disiplinde veya meslekte, bakış açılarını bir araya getirerek ve bir ölçüde sentezleyerek birlikte yaptıkları çalışma olarak tanımlanmaktadır (Davis, 1995). Disiplinler arası öğrenmenin doğasında çeşitli disiplinlerin bakış açılarını bütünlendirerek veya sentezleyerek öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırdığı varsayımı vardır. Ayrıca disiplinler arası öğrenme iyi organize edilirse öğretmenlerin işbirlikçi yetkinliklerini geliştirir (Lambrou & Manesis, 2021).

Yerel bir mezarlığa yapılacak bir gezi, öğretmenlere sınıflarında disiplinler arası bağlantılar kurmaları için geniş fırsatlar sunar. Çünkü mezarlıklar “kısmen bilim, kısmen sanat, kısmen tarihtir (Groce vd., 2013). Mezarlıklardaki okul dışı öğrenme etkinlikleri öğrencilerin dilsel, kültürel, sosyal ve teknolojik okuryazarlıklarını geliştirirken, çeşitli didaktik ve pedagojik hedefleri karşılar. Bu sayede öğrencilerin çoklu beceri, tutum ve değerlerinin geliştirilmesini sağlar (Dimopoulou, Kirdi & Svoronou, 2018). Bu kapsamda Kuzey Carolina'da yer alan bir okulda öğretmenler öğrencileri için mezarlık ziyareti planlamışlardır. Öğretmenler ziyaret edileceği mezarlığı belirlemede toplumun yaşlı üyelerinden ve yerel kütüphane kaynaklarından faydalanmışlardır. Etkinliğin gerçekleştirileceği mezarlık belirlendikten sonra öğretmenler öğrencilere mezarlıkların tarihsel faydası hakkında kısa bir konuşma gerçekleştirmişlerdir. Bu konuşma öğrencilerin şemalarında yer alan mezarlıklar hakkındaki yanlış kanıları ortadan kaldırmak için yapılmıştır (Groce vd., 2013). Ayrıca öğrencilere mezarlıkta nelerle karşılaşabilecekleri konusunda bilgiler verebilir. Bu bilgiler; mezarlık türleri (askeri, halk, aile, etnik), farklı türde anıtlar (mezar taşı, dikilitaş) ve ölen kişiyi

onurlandırmak için insanlar tarafından bırakılan hatıraları (oyuncaklar, çiçekler,) içerebilir (Greene, 2008). Mezarlık ziyareti sırasında öğrencilere bilimsel araştırma ve sınıflandırma becerilerini kullanarak taş türlerini belirlemeye ve doğal çevre hakkında gözlemler yapmaya başlamışlardır. Birkaç öğrenci mezarlığın doğal dünyayla nasıl etkileşime girdiğini düşünmeye başlamıştır. Bir öğrenci, "Eski mezar taşlarından bazıları eğildiği için yer kayıyor olmalı" başka bir öğrenci "Acaba bu mezarlık yapıldığında bu ağaçların büyüklüğü ne kadardı?" Öğrenciler bu sorularla hem doğal faktörler hem de insan değişiklikleri nedeniyle mezarlığın zaman içinde değiştiğini fark etmişlerdir. Öğrenciler sınıfa döndüklerinde daha iyi analiz edebilmek için mezar taşları için kullanılan çeşitli kayaların fotoğraflarını çekmişlerdir. Öğrencilerin yaptığı etkinliklerinden biri de mezarlığın haritasını yerinde çizmek olmuştur. Öğrencilere mezarlık ziyareti sırasında veri toplama kağıdına mezar taşlarında yer alan kişinin adını, cinsiyetini, doğum tarihini, ölüm tarihini, kişinin ABD gazisi olup olmadığını ve taşın türünü not almışlardır. Ayrıca taş üzerinde buldukları herhangi bir sembolü de hızlıca çizmişlerdir. Saha gezisinden sonra sınıf içi tartışma etkinliği gerçekleştirilmiştir. Mezarlık ziyaretinde çekilen fotoğraflar yoluyla öğrenciler mezar taşı yapımında en sık kullanılan kayaçlardan hangisinin daha dayanıklı olduğunun analizini yapmışlardır. Bu sayede yer bilimine yönelik bilgileri genişlemiştir. Ardından öğrenciler, doğum ve ölüm tarihlerini kullanarak verilerde örüntüler aramışlardır. Örneğin, veri setine göre, yaşam süresi 1800'lerde arttığı 1890 ile 1940 arasında İspanyol Gribi salgını ve Birinci Dünya Savaşından dolayı nüfusun biraz azaldığını ancak ortalama yaşam süresinin istikrarlı bir şekilde arttığını tespit etmişlerdir. Yapılan bu etkinlikle öğrencilerde eleştirel düşünme, araştırma gibi becerilerinin arttığı belirlenmiştir (Groce vd., 2013).

Mezarlıklar öğrencilerin araştırma becerilerini, duygusal olgunluklarını, metafizik kaygılarına ve sorularına düşünceli bir şekilde yaklaşmaya teşvik etmekle birlikte (Lambrou & Manesis, 2021) disiplinler arası öğrenmenin gerçekleştirilebileceği bir ortamdır. Bu duruma sosyal bilgiler, matematik ve fen disiplinleri örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda mezarlıklar öğrencilere ilk elden mimarinin, taş kesmenin, ölüm oranlarının ve hatta isimlerin yerel topluluk içinde zaman içinde nasıl değiştiğini görme şansı verir. Bir mezarlık gezisi aynı zamanda ekonomi, din, coğrafya, göç tarihi ve halk sağlığı gibi sosyal bilgiler konularına bir giriş olabilir. Sosyal bilgiler disiplini gibi matematiğinde mezarlıkta öğrenciler tarafından deneyimlenmesi birden çok kazanımın elde edilmesini sağlayabilir. Matematik ve problem çözme mezarlık defin planlarının çalışmasına entegre etmek, öğrencilerin sosyal meseleler ve mücadeleler hakkında daha derin bir anlayış kazanmalarına yardımcı olur. Ayrıca öğrenciler, temel matematikte gerekli olan verileri analiz etme, analitik becerileri uygulama, temel istatistikleri kullanma, çıkarımda bulunma, basit grafikleri anlama ve yorumlama pratiği yaparak nicel okuryazarlıklarını geliştirebilirler (Groce, vd., 2013). Mezarın planlama, tasarım, yapım ve sanat adımlarında ölçek, mimarlık, mühendislik, oran bilgisi ve matematik gibi disiplinlerin öğrenciler tarafından görülmesi sağlanır. Öğrenciler mezarlık etkinliğinde uzunluk, kütle, zaman ve yüzey ölçümleri hakkındaki bilgilerini kullanıp yetkinlik kazandıkları için günlük yaşamla bağlantı kurmalarını sağlar (Lambrou & Manesis, 2021). Mezarlıklar, öğrencilere matematiksel becerileri kazandırmasının yanı sıra fen konularını araştırma ve fen okuryazarlığının gelişimi için gerekli olan sürece aktif olarak katılmalarına fırsat verebilir. Yeryüzü malzemelerinin özellikleri ve ortamlardaki değişiklikler gibi yer bilimi hedefleri ayrıntılı olarak araştırılabilir. Okul dışı öğrenme olarak yapılan mezarlık ziyareti öğrencilerin bilimsel araştırma, sınıflandırma becerilerini kullanarak taş türlerini belirlemeye ve doğal çevre hakkında gözlemler yapmalarına fırsat sunabilir. Öğrenciler, mezarlığın zaman içinde kısmen doğal faktörler, kısmen de insan değişiklikleri nedeniyle değiştiğini fark eder. Öğrenciler sınıfta tartıştıkları bazı fen kavramlarını ilk elden görebilirler. Örneğin, kayaları ve mineralleri incelemenin bir bileşeni olarak öğrenciler, hava koşullarına, liken büyümesine ve diğer bozulma kuvvetlerine karşı en iyi direnç

gösteren taş türünü belirlemek için analiz yapabilirler (Groce vd., 2013). Mezarlığın inşası için kullanılan malzemelerin hava olaylarına göre dayanıklılık seviyesini öğrenciler tanımış olur (Craven vd., 2011). Öğrenciler kayaları ve yer şekillerini gözlemleyebilir, veri toplayabilir ve kalıpları arayabilirler ve sosyal bilgiler becerilerini ve bilgilerini genişletebilirler. Gezi, öğrencilerin bir yandan saha temelli bir araştırma projesini tamamlarken, diğer yandan yerel toplumun tarihiyle anlamlı bağlantılar kurmalarına olanak tanıyabilir (Groce vd., 2013).

Mezarlığın eğitim pratiği düşünüldüğünde tarihin çeşitli yönlerini, sanatın farklı dönemlerini sosyoloji kavramlarıyla ilişkilendirilebilir (Rigoa, 2014). Tarihi ve sanatsal öneme sahip mezarlıklar, geniş bir öğrenme alanı içerdikleri ve halka bağlı oldukları için müze mekânları olarak kabul edilir (Nakou, 2001). Mezarlıklar sanat tarihinde mimarisi, işçiliği, süslemesiyle (Kulu, 2009) eğitici, tarih merkezli bilgiler ve geçmişin yorumlarını veren sahnelenmemiş, otantik sitelerdir (Pecsek, 2018). Mezarlık gravürleri kelimenin tam anlamıyla sanattır. Taş ustası bir sanatçıydı ve mezarlıklarda bulacağınız bazı heykeller en iyi müzelerde bulunan sanat eserleri kadar özeldir (Filer & Roth, 2009). Bu bağlamda mezarlıkları hafıza yerleri, hatıralarla dolu alanlar olarak değerlendirilebilir. Yazılı mezar taşları, tarihi ve estetiği, hafızayı ve hatırlamayı, yazı ve imajı hatırlatan güçlü bir iletişim aracı olduğu unutulmamalıdır (Huerta, 2016). Mezarlıklarda öğrenciler sosyo-ekonomik tabakalaşma olgusunu gözlemlerler. Mahalle ve şehirle duygusal bir bağ geliştirirler. Mahallenin, şehrin ve ülkenin tarihi hafızasıyla olan ilişkilerini ana dönüm noktası olarak mezarlık üzerinden incelenebilir (Lambrou & Manesis, 2021). Bu bağlamda Otterbein Mezarlığına defnedilen 21 ABD gazisini anmak için mezarlık ziyaretine karar veren öğretmenler öğrencilerle gerçekleştirecekleri bu ziyareti proje şeklinde yapmaya karar vermişlerdir. Projenin ilk adımı olarak Westerville Kütüphanesi ziyaret edilerek o döneme ait gazete kupürü ve fotoğraflardan gazilerin katılmış oldukları savaşlar hakkında bilgi edinmeleri sağlanmıştır. İkinci adımda öğrenciler tarih kitaplarında yer alan resim ve sözcükleri canlandırmaları istenmiştir. Tarihi canlandırmalar sayesinde öğrenciler, yerel kahramanların kişisel yaşamlarını tanıma, ulusal ve dünya tarihinde yaşanan olaylarla bağlantılar kurma fırsatı elde etmişlerdir. Üçüncü adımda öğrenciler sanki bir gazi ile yüz yüze görüşüyormuş gibi soru sormaya teşvik edilerek öğrencilerin geçmişle temas kurmalarına yardımcı olundu. Öğrenciler gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanmış oldukları sorular ise şu şekildedir: “Savaşta solucanlı zorunda mıydınız? Hangi okula gittin? Çocukken Westerville’de telefon kullandınız mı? Evcil hayvanın var mıydı? Çocukken ne tür oyuncaklarla oynardın?” Gaziler bu soruları elbette cevaplayamadı. Ancak öğretmenler Amerika’da çocukların hayatlarının yıllar içinde nasıl değiştiğine şahit oldular. Projenin son adımında öğrenciler mezarlık ziyareti gerçekleştirdiler. Ziyaret sırasında öğrenciler süreç boyunca yapmış oldukları çalışmalardan hazırladıkları hatıra defterini ve yazmış oldukları methiyeleri gazilere ithaf ettiler. Çalışma sonucunda öğrenciler geçmiş ile gelecek arasında köprü kurmaları sağlanarak gazilerin hayatlarının kendi hayatlarıyla nasıl bağlantılı olduğunu görmeleri bakımından önemlidir (Downey, 2008).

Mezarlıklar yerel tarihin tanıkları oldukları gibi, söz konusu toplumun kültürel ve dini kimliğini sanat tarihini, efsanelerini, hikayelerini de ortaya çıkarır. Dünyanın dört bir yanına dağılmış, geçmiş ve modern toplumların yaşam ve ölüm algıları hakkında büyüleyici bilgiler veren çok sayıda kendine özgü mezarlık vardır. Örneğin; Romanya’nın Sapenta kentindeki halen faal olan Merry Mezarlığı’nda ölümler, ölen kişinin hayatıyla ilgili resim ve ayetler içeren oyma haçlarla onurlandırılır. 16. yüzyılda yok olan Çinli Bo kabilesi, ölümlerini sarp kayalıklardan sarkan tabutlara gömerdi. Tana Toraja, Endonezya, altı hafta boyunca sürekli şarkı söyleme ve dans eşliğinde domuz ve bufalo katliamları da dahil olmak eksantrik cenaze törenlerinden bazılarını sahiptir (Pecsek, 2018). Mezarlıklar, on yıllar hatta yüzyıllar önce meydana gelenlerin açıklayıcı bir görüntüsü niteliğindedir. Mezarlık ziyareti ile öğrenciler ölüm oranlarının arttığı tarihleri öğrenebilir. Doğum ve ölüm tarihlerini analiz ederken, öğrenciler nüfus çalışmalarına bir giriş niteliğinde olabilecek

yaşam süreleri hakkında sorular sormaya başlayabilirler. Bu tarihlerde yerleşim yerinde yaşanan olaylar neler olabilir? Savaş, doğal afet ya da salgın hastalık mı vardı? Mezarlıkta birkaç yüzyıla ait mezarlar var mı? Sadece bir veya farklı etnik köken, din vb. vatandaşlara ait mezarlar mı var? Belirli bir mezarlık bu dönemin sosyal bilgiler öğretim programıyla özellikle iyi bir şekilde bağlantılı olabilir mi? Sorularını cevaplayarak içeriği anlamlı hale getirerek bilimsel okuryazarlık becerilerini geliştirebilirler. Çünkü mezarlıklar, öğrencilerin dinleme, cevaplama, soru formüle etme, yorumlama tartışma mekanizmalarını uygulamaya koymalarının yanında (Groce vd., 2013) kendi yerel tarihleri hakkında bilgi edinmeleri için birincil tarihi kaynaklara ulaşma olanağı sunar (Hegediş & Hus, 2020).

Birincil tarihi kaynaklara örnek olarak eski mezar taşlarının fotoğrafları verilebilir. Fotoğraflar çağdaş anlamda zengin bir tarihi simgeler. Öğrenciler toplumlarının geçmişte yaşamış oldukları olay ve olguları fotoğraflar ile keşfederek tarihi yeniden canlandırılmasını sağlar. Çünkü fotoğraflar bireylerin, tarihteki olayların ve kelimelerin ötesinde yer alabilir. Tarihi bir hikaye minimum kelime dağarcığı ile fotoğraflarla anlatılabilir. Çünkü fotoğraflar tarihi kelimelerin, bireylerin ve sahnelerin anlatamadığı birçok sözcüğü içerir (Thompson & Williams, 2008). Fotoğraflar mezarlık ziyaretinden bilgi almak ve toplamak için mükemmel bir yoldur. Fotoğraflar öğrencilerin yerel mezarlıkta hangi malzemelerin kullanıldığını belirlemek için mezar taşlarını en yaygın olarak kullanılan kayaçların kumtaşı, mermer, kireçtaşı, sabuntaşı ve granit gibi kaya örneklerinin birbiriyle karşılaştırılmasını sağlar. Kaya türleri belirlendikten sonra, öğrenciler fiziksel ve kimyasal özelliklerin belirli mezar taşlarını hava koşullarına ve bozulmaya nasıl daha yatkın halde olabildiğini karşılaştırabilir. Öğrencilerin gözlemleri, araştırmaları ve analizleri onların en iyi kayayı bulmasını sağlar (Groce vd., 2013). Bu bağlamda birincil kaynaklar grubu olan mezarlıklar, tarihin önemli, derinleştirici ve genellikle kafa karıştırıcı bir dönemine tanıklık ettiği için öğrencilere araştırma ve eleştirel düşünme becerisi kazandırabilir.

Eleştirel düşünme, kanıtlar toplamayı, analiz yapmayı ve bazı durumlarda yasal sonuçlar çıkarmayı gerektirir. Eleştirel düşünmeyi öğrenen ve uygulayan öğrenciler, karşılaştıkları birincil kaynak durumunda olan materyali tarihsel bağlama yerleştirerek zaman çizelgesi düzenlemeyi, etkili bir yöntem belirlemeyi ve olayların birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu görmeyi öğrenir. Örneğin; öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini geliştirmek için yapılan okul dışı öğrenme etkinliğinde Kızılderililerin yurtlarından çıkarılmasını protesto eden Steubenville, Ohio'lu Hanımlardan Anıtına yapılan ziyarette öğrenciler birincil kaynak olan anıtla ilgili hem açıklayıcı hem de kafa karıştırıcı sorularla karşılaşarak eleştirel düşünme pratiğini geliştirmişlerdir. Öğrenciler, öğretmen tarafından hazırlanan bir analiz aracını veya belki de öğrencilerin kendi kendilerine soru sormaya yönlendirilebilecekleri birkaç kritik soruyu ortaya çıkarmıştır. Bu sorular; Steubenville, Ohio'nun Hanımları kimlerdir? Anıtı kendileri mi yazdılar? “Anıt” nedir? Bu anıtın herhangi bir etkisi oldu mu? Bayanlar'ın tam olarak hangi Yerli Amerikalılar olduğunu belirleyebilir miyiz? Şeklindeki sorularla öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri geliştirilmek istenmiştir (Buswell, 2017). Öğrenciler ile yapılan mezarlık ziyareti onların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmenin yanında tarihi yeniden canlandırmak için yapılabilecek etkili bir yöntemdir (Downey, 2008). Tarihin yeniden canlandırılması kapsamında Kissling (2010), tarafından kaleme alınan “Cemeteries: Alive with Learning” öğrencilerin aktif bir şekilde derse katılımını sağlarken öğrencileri standart testlere etkin bir şekilde hazırlayan yaratıcı ve heyecan verici disiplinler arası yaklaşımla ele alan harika bir kitaptır. Biraz alışılmışın dışında olsa da Cemeteries: Alive with Learning, merak uyandıran bir sorgulama yaklaşımı konseptidir. Bu kitap gerçek dünya ortamında matematik, fen ve sosyal bilgiler hakkında bilgi edinmek için inanılmaz bir fırsat sunmaktadır. Kitap uzun vadeli başarılı bir mezarlık projesinin geliştirilmesi ve yerleştirilmesini tanımlamaktadır. Mezarlık temelli çalışmaların planlamasına yardımcı olacak bilgi, fikir ve öneriler sunmaktadır. Cemeteries: Alive with Learning,

genç ergenlerin sınırsız enerjisini, doğal merakını, yaratıcılığını ve 21. yüzyıl becerilerini öğrenmek ve uygulamak için genişleyen beceri setlerini kanalize etmek için pratik, test edilmiş stratejiler sunar. Gerçek verileri analiz edip yorumlarken öğrencilerin iletişim ve eleştirel düşünme yetkinliklerini artırır. Mezarlıklar matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve dil sanatlarına hizmet ederek öğrenme üzerine belirli bölümler içeren disiplinler arası bir kitaptır (Middleweb, 2013).

Öğrencilerde okul dışı öğrenme yoluyla disiplinler arası öğrenmeyi gerçekleştirmek adına yapılan çalışmalardan biri de Mississippi'de öğrenim gören öğrenciler dünyayı ve çevrelerini anlamlandırabilmeleri için, yaşamlarını sürdürdükleri medeniyette yaşanan olayları, kahramanları tanımaları ve dersi ilgi çekici kılmak için tarihsel bir mezarlığa okul dışı öğrenme gerçekleştirilmiştir. Parklarda, sosyal alanlarda görülen anıtların arkasında gizli olan anlamların öğrenciler tarafından kavramaları istenmiştir. Anıtlar bir ulusun kültürünü, değerlerini, siyasi-tarihi bilgilerinin yansıtır (Craven vd., 2011). Çünkü her toplum mezarlıklarına kendi algısını zaman içinde şekillendirmiştir. Bu algılar, karmaşık bir inanç ve gelenekler ağının parçasıdır (Stroebe & Schut, 2001). Mezarlık tabelalarının duvarlarında, patikalarında ve mezarlık yazılarında şehirde izlenen tabelalardan, şehirlerin tarihi hakkında çok şey söyleyebilir. Şehrin her yeri gibi mezarlıkların da kendi iletişim mekanizmaları vardır (Huerta, 2016). Mezar taşları, üzerine yazılan sözler, simgeler ve şekiller yoluyla bireylerle iletişime girmekte, yaşayan ve mezarlığı ziyaret eden bireylere doğum yeri, kimliği, cinsiyeti, ekonomik ve sosyal durumu, dilekleri, ölüm nedeni ve yaşarken yaptığı faaliyetler konusunda bilgi vermektedir (Kulu, 2009). Bu tipografik zenginliğe daha çok mezar taşlarına işlenmiş metinlerde ve nişleri örten levhalarda rastlanmaktadır (Huerta, 2016).

Mezar taşlarına yazılan sözlerin bir kısmının halk ozanlarından, şairlerden ve aşıkların eserlerinden esinlenerek ya da birebir aktararak yazıldığı görülmektedir. Bu bağlamda mezarlıklar yalnızca bir ulusun değil, daha ayrıntılı olarak bir şehrin, hatta bir köyün geçmişten günümüze süregelen ve değişen edebi zevkini yansıtmaktadır (Kulu, 2009). Grafik mesajların çoğunda olduğu gibi, bu tür yazıtlar, metinlerin aktardığı gerçek anlamın hâkim olduğu dekoratif bir yüzey olarak değil, estetik ve kültürel aktarım kanalı olarak ele alınmalıdır. Mezarlıklar duyu yüklü mekanlardır. Hafıza parçacıklarıyla doludurlar (Huerta, 2016). Aşınmış taştan deşifre edilen mezardaki yazılar, öğrencilere geçmişle bugün arasında somut bir bağlantı kurmalarını sağlar. Yerel bir mezarlığa yapılan gezip deneyimlenen dokular, sesler ve kokular geçmişi algılamayı kolaylaştırarak öğrencilerin deneyim kazanmalarını sağlar. Mezar taşında yer alan yazının ardındaki duyu ve özen, pahalı bir taşın maliyeti ve yakındaki bir mezara gömülen aile, öğrencilere aile hayatı, sınıf ve ekonomi ile ilgili kazanımlar sağlamaktadır (Limberg, 2021). Mezarlıklar coğrafya öğretim programı için de bir kazanç niteliğindedir. Mezarlıkta "barındırılan" kişiliklerin kökeni ve mahalle, şehir, ülke ve dünya arasında gelişen etkileşimleri ayırt eder. Öğrenciler ayrıca haritaları kullanabilir ve oluşturabilir ve mekânın sembolik temsilinin temel özelliklerini tanıyabilir (Lambrou & Manesis, 2021). Öğrencilerin yaptığı sosyal bilgiler etkinliklerinden biri de mezarlığın haritasını yerinde çizmektir. Öğrencilerin bazıları tüm mezarlığın ana hatlarını çizerken, bir kısım öğrenciler mezarlığın daha ayrıntılı haritalarını çizebilir. Haritalar, kasabadaki en eski yerleşimcilerin bazılarının mezarlarını belirlediği için öğrencilerin aile mirasını izlemelerine yardımcı olur (Groce vd., 2013). Öğrenciler mezarlık sanatının resimlerini, biçimlerini ve sembollerini tanıyıp yarattıklarından, mezarlıklar görsel sanatlar öğretim programı ile ilişkilendirilir (Lambrou & Manesis, 2021). Her mezarlığın karakteri, belirli bir hafızayı kaydetmek için kullanılan estetik modları ve üslup araçlarını belirler. Mezarlıklar görsel peyzajının bir parçasıdır ve yazılı kelimenin sanatsal değerini taşır (Huerta, 2016).

Mezarlığın doğal peyzajı, yeşil alanları, kesişen patikaları, etrafa saçılmış bankları, mimariyle bütünleştiği estetik zevki göze çarpar (Pecsek, 2018). Mezarlığı öğrenciler estetik olarak değerlendirirler. Estetik akımları tanırlar, onları tarihsel bir bağlama yerleştirir ve kendilerini resim,

heykel, kolaj ve video aracılığıyla sanatsal olarak ifade ederler. Öğrenciler aktif yurttaşlar olarak kamusal alanlardaki sanat kavramını ve değerini algılayarak onu koruma ihtiyacının farkına varırlar (Lambrou & Manesis, 2021). Kamusal sanat, öğrencileri tarihsel, coğrafi ve yurttaşlık becerilerinden yararlanan araştırma projelerine dahil etmek için kullanılabilir. Mezarlıklarla ilgili tartışmaları tarihsel bağlamda keşfetmek, öğrencilerin zaman içindeki sürekliliği ve değişimi anlamalarına yardımcı olabilir. Bu tür sanat eserlerine uygulanan mevcut anlamlar, geçmişte onları inşa edenler ve onların inşasına karşı çıkanlar için taşıdıkları anlamdan farklıdır. Mezarlıkları, şehirlerin ve kasabaların kimliğini temsil etmek için nasıl kullanıldığını keşfetmek, öğrencileri coğrafya ile ilgili uzamsal düşünmeye sevk ederek disiplinler arası ilişkilendirme sağlar (Gibson & Reich, 2017).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğrenciler için anlamlı ve kalıcı öğrenme deneyimleri sağlayan, ilgi, heyecan ve motivasyonu artıran okul dışı öğrenme ortamlarında yerin seçimi önemlidir. Bu bağlamda mezarlıklar öğrenciler için zengin bir öğrenme ortamı oluşturabilir. Çünkü mezarlıkların eğitici, estetik, eğlendirici ve disiplinler arası öğrenmeyi sağlayıcı yönü bulunmaktadır. Mezarlıklar bilimin, tarihin, sanatın bir arada bulunduğu ortamlardır. Okul dışı öğrenme ortamı olarak mezarlıklara yönelik daha önce yapılan araştırmalara benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Cresnar (2011), okul dışı öğrenmelerde uygun ortam seçimi hem bilginin sürdürülebilirliği hem de öğrencilerin birden çok beceriyi edinebilmeleri bakımından önemli olduğu belirtilmiştir. Roth (2006), saha çalışmalarını etik ve ahlaki değerlerle ilişkilendirirken; Rios & Brewer (2014), okul dışı öğrenmeler öğrencilerde bilimsel konu bilgisi, tutumları ve ekolojik farkındalıkları üzerinde de olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Hegediş & Hus (2020), mezarlıkların öğrencilerin sosyal, kültürel ve doğal çevre hakkında bilgi edinebilecekleri bir yer olduğu ifade edilmiştir. Kear (2009), mezarlıkların, halkın kültürünü ve geleneklerini yansıtan açık hava müzeleri olduğu belirtilmiştir.

Mezarlıkların tarih konularının öğretiminde kullanılması öğrencilerin, bu konuları daha iyi anlamalarına, kavramları somutlaştırmalarına ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Mezarlıklar tarihin tanıkları oldukları gibi, söz konusu toplumun sanat tarihini, efsanelerini, hikayelerini, kültürel ve dini kimliğini ortaya çıkarır. Öğrenciler mezarlık sanatının resimlerini, biçimlerini, sembollerini ve taş kesmeleri tanıyacaklarından dolayı mezarlıklar görsel sanatlar ile ilişkilendirilebilir. Mezarlıkların planlama, tasarım, yapım ve sanat adımlarında ölçek, mimarlık, mühendislik, oran bilgisinin öğrenciler tarafından görülmesi matematik disiplini ile ilgili kavramların daha kolay somutlaştırılmasına yardımcı olabilir. Öğrenciler mezarlık yapımında kullanılan kayaçları gözlemleyerek hangi kayacın daha dayanıklı olduğunu fark etmeleri, göç ve ölüm oranları gibi konularda veri toplamaları, mezarlığın haritasını çizmeleri coğrafyaya yönelik bilgi ve becerilerini artırabilir. Öğrencilere çeşitli disiplinlerin öğrenilmesinde fayda sağlayabilen mezarlıklar aynı zamanda birincil veri kaynağı olan ortamlardır. Öğrencilerin birincil kaynaklarla çalışarak kanıtlar toplamaları, kaynakları yorumlamaları, değerlendirmeleri eleştirel düşünme ve araştırma becerilerinin gelişmesini sağlayabilir. Pliberšek & Vrban (2019), öğrenciler anıtları ve tarihi geçmişleriyle eski bir şehir mezarlığı olan Aviles'teki Cariona belediye mezarlığında dönem projesi gerçekleştirmişlerdir. Tarihsel araştırmalar, sembol tasvirleri ve sanatsal yorumlara kadar birçok konuda araştırma yaptılar. Araştırmada sanat, gelenek, kültür ve tarihi gerçeklerle ilgili zengin sonuçlara ulaşılmıştır. Haines-Young & Potschin (2018), mezarlıkların öğrencilere kültürel, manevi, entelektüel hizmetler sunmanın yanında, öğrencilere deneyimsel öğrenme fırsatı veren ortamlar olduğu tespit edilmiştir. Howard & Smith (2016), okul dışı öğrenme ortamı olarak mezarlık ziyaretiyle öğrencilerin mezar taşı sembollerini anlama, harita okuma, tarihsel araştırmalarda mezar taşlarını kullanma, zaman çizelgesi oluşturma, sanat eserlerini inceleme, şiir okuma ve anlama gibi becerileri kazanabilecekleri ifade edilmektedir. Nordh & Evensen (2018), mezarlıklar sunmuş oldukları sakin ve ruhani ortamın yanı sıra, kültürel miras

değerlerinin var olduğu ve insanın doğayla buluştuğu yerler olduğu ifade edilmiştir. Pliberšek & Vrban (2019), Öğrenciler mezarlıklarda farklı konu içeriklerini birbirine bağlayarak ve yorumlayarak birçok beceriyi aynı yer ve zamanda öğrenmelerini sağlayan ortamlar olabileceği belirtilmiştir. Sonuçlar araştırma sonuçlarıyla benzer niteliktedir.

Öğretmenler öğrenciler ile mezarlık eğitiminin temel alındığı saha temelli bir araştırma projesi gerçekleştirebilirler. Okul dışı öğrenme ortamı olarak mezarlıklar öğretim programında yer alan kazanımlar çerçevesinde öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılabilir. Mezarlıklar disiplinler arası öğrenmenin etkili yollarından biri olabilir. Anıt mezarlara, uygun olan belirli gün ve haftalarda (18 Mart gibi) okullar geziler düzenleyebilir. Mezarlıkları sadece bir mezarlık olarak algılamanın aksine kültürel bir miras olarak yerleşik bir imaja oturtulmasını sağlayacak çalışmalar yapılabilir. Mezarlıklar entegre programlarla yenilikçi bir eğitim ortamına dönüştürülebilir. Mezarlığın bir kültürel miras yeri olarak öğrenciler tarafından erken deneyimlenmesi, daha sonraki yaşamlarında mezarlıklara karşı olumlu çağrışımlara yol açabilir. Çalışmamız, araştırmacılar tarafından mezarlık eğitimi ile ilgili yapılacak olan daha kapsamlı araştırmalar için katkı sunabilir.

Kaynakça:

- Austin, H. M. & Thompson, K. (2014). Historical thinking: Examining a photo of newsboys in summer, 1908. *Social Studies and the Young Learner*, 27(2), 29-32.
- Behrendt, M. & Franklin, T. (2014). A review of research on school field trips and their value in education. *International Journal of Environmental and Science Education*, 9(3), 235-245.
- Borsos, E., Patocska, M. & Boric, E. (2018). Teaching in nature? Naturally! *Journal of Biological Education*, 52(4), 429-439.
- Buswell, C. (2017). Using the Indian Removal Act to teach critical thinking. *Social Education*, 81(6), 346-351.
- Craven, J., Sumrall, W., Moore, J. & Logan, K. (2011). A monumental lesson: What historical structures can tell us. *Social Studies and the Young Learner*, 23(4), 17-21.
- Cresnar, A. (2011). *Pomen terenskega dela pri pouku biologije*. [The importance of field work in the teaching of biology] Radovljica: Didakta.
- Davis, J. R. (1995). *Interdisciplinary courses and team teaching: New arrangements for learning*. Phoenix, Ariz: American Council in Education/Oryx Press.
- Dimopoulou, M., Kirdi, K. & Svoronou, E. (2018). *The child, the city and the monuments*. Guide to educational activities for Primary Education. Athens: Technopolis of the Municipality of Athens and Piraeus Group Cultural Foundation.
- Downey, L. B. (2008). A century of veterans. *Social Studies and the Young Learner*, 21(2), 25-27.
- Evensen, K. H., Nordh, H. & Skaar, M. (2017). Everyday use of urban cemeteries: a Norwegian case study. *Landscape Urban Plan*, 159, 76-84.
- Filer, P. & Roth, C. (2009). Cemetery studies curriculum materials for social studies classes. [<https://www.historylink.org/Content/education/downloads/Oral%20History%20Curriculum.pdf> 21.07.2022] tarihinde erişilmiştir.
- Finnish National Board of Education [FNBE] (2014). National core curriculum for basic education. Helsinki: FNBE.
- Gibson, M. T. & Reich, G. A. (2017). Confederate monuments: Heritage, racism, anachronism, and who gets to decide? *Social Education*, 81(6), 356-361.
- Greene, M. (2008). *Rest in peace: A history of American cemeteries*. Twenty-First Century Books.
- Groce, E., Wilson, R. & Poling, L. (2013). "Tomb it may concern": Visit your local cemetery for a multidisciplinary (and economical) field trip. *Social Studies and the Young Learner*, 25(3), 13-17.
- Haines-Young, R. & Potschin-Young, M. (2018). Revision of the common international classification for ecosystem services (CICES V5. 1): a policy brief. *One Ecosystem*, 3, e27108.

- Hegediš, P. J. & Hus, V. (2020). Cemetery as an Opportunity for Learning outside the Classroom. *Creative Education*, 11(12), 2660.
- Howard, B. & Smith, R. (2016). Research & investigation project: A grave undertaking. [<https://www.archaeologychannel.org/resources-guide/teacher-resources/195-lesson-plans/2081-memorial-hall-museum-online-r-i-p-a-grave-undertaking>] 22.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Huerta, R. (2016). The cemetery as a site for aesthetic enquiry in art education. *International Journal of Education through Art*, 12(1), 7-20.
- Kear, M. (2010). *In Reverence: A Plan for the Preservation of Tolomato Cemetery*. St. Augustine: Florida.
- Kulu, M. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler eğitiminde mezarlıkların ve şehitliklerin kullanılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lambrou, C. & Manesis, N. (2021). The utilization of the first cemetery of athens in the educational process: Primary education's students perceptions. *European Journal of Education Studies*, 8(11), 356-382.
- Limberg, M. (2021). Tombstone, pink cemetery, mansfield, CT. *Detours: Social Science Education Research Journal*, 2(1), 79-80.
- Nordh, H. & Evensen, K. H. (2018). Qualities and functions ascribed to urban cemeteries across the capital cities of Scandinavia. *Urban forestry & urban greening*, 33, 80-91.
- Pecsek, B. (2015). City cemeteries as cultural attractions: Towards an understanding of foreign visitors' attitude at the national Graveyard in Budapest. *The Central European Journal of Regional Development and Tourism*, 7(1), 44-61.
- Pliberšek, L. & Vrban, D. (2019). Cemeteries as cultural heritage: implementing the model of cemeteries-cultural heritage as education environment. *Mednarodno inovativno poslovanje= Journal of Innovative Business and Management*, 11(2), 22-31.
- Rigo, K. F. (2014). Graveyard at school: Death and cemetery may take place in the school? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3740-3743.
- Rios, J. M. & Brewer, J. (2014). Outdoor education and science achievement. *Applied Environmental Education & Communication*, 13, 234-240.
- Rivkin, M. S. (2000). *Outdoor experiences for young children*. Clearinghouse on Rural Education and Small Schools, Appalachia Educational Laboratory.
- Roth, W. M. (2006). Scientific Literacy. In K. Tobin (Eds.), *Teaching and Learning Science – A Handbook*. London: Praeger, 1, (69-78).
- McClymont, K., & Sinnett, D. (2021). Planning cemeteries: Their potential contribution to green infrastructure and ecosystem services. *Frontiers in Sustainable Cities*, 3, 789925.
- Meydan, A. & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 402-422.
- Middleweb. (2013). Cemeteries: Alive with learning. [<https://www.middleweb.com/8414/cemeteries-alive-with-learning/>] 21.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Nakou, E. (2001). *Museum: Us, things and culture*. Athens: Island.
- Oğuz Haçat, S. & Topal, M. (2021). A study on out-of-school social studies teaching analysis study. T. Çetin – H. Özüdoğru – H. Kara (Eds.), V. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi bildiriler kitabı içinde (s. 404-413). Ankara: Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- Stroebe, M. S. & Schut, H. (2001). Models of coping with bereavement: A review. In M. S. Stroebe, R. O. Hansson, W. Stroebe, & H. Schut (Eds.), *Handbook of bereavement research: Consequences, coping, and care* (pp. 375–403). American Psychological Association.
- Waite, S. (2017). *Children learning outside the classroom: From birth to eleven*. London: SAGE.
- Waite, S. (2019). *Outdoor learning research: Insight into forms and functions*. Abingdon: Routledge.

- Thompson, S. & Williams, K. (2008). Using photography to tell a story. *Social Studies and the Young Learner*, 20(3), 18–21.
- Tokcan, H. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenme teorileri. A. Şimşek & S. Kaymakçı (Eds.) içinde, *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (s. 15-42). Ankara: Pegem Akademi.
- Zafeirakou, A. (2000). Museums and schools: Dialogue and collaborations, representations and practices. In A. Zafeirakou (Ed.), *Museums and Schools: Dialogue and Collaborations, Representations and Practices* (pp. 17-34). Athens: Typothito / George Dardanos.

EK 1 Bir Mezarlık Ziyareti

Kullanılacak araç ve gereçler: Fotoğraf makinası, kağıt, kalem.

Ziyaret Öncesi

Yerel bir mezarlığa ziyaret gerçekleştirilmeden önce öğretmen öğrencilere gezinin içeriği ve işleyişi hakkında bilgi verebilir. Öğrencilere gezilecek mezarlık hakkında araştırma yapmaları istenebilir.

Ziyaret

Mezarlık gezinde öğretmen öğrencilere çalışma kağıtlarını dağıtır. Öğrencilerden çalışma kağıdında yer alan soruları mezarlığı gezerek cevaplamaları istenir. Sorular şu şekildedir:

1. Mezar taşları üzerinde yer alan motif, sembol ve süslemelerin resmini çiziniz?
2. Size ilginç gelen mezar taşlarının fotoğrafını çekiniz?
3. Mezar taşlarının üzerinde yer alan şiir veya metinleri yazınız?
4. En eski ve en yeni mezar taşlarını belirleyerek aralarındaki farkları bulunuz?
5. Mezarlık yapımında hangi kayaç türlerinin kullanıldığını belirtiniz?
6. Mezarlık yapımında kullanılan kayaç türlerinden fiziksel ve kimyasal özellikleri bakımından hava koşullarına en dayanıklı olan kayaç türünü belirtiniz?
7. Ölüm tarihlerini analiz edilerek en fazla ölümün yaşandığı yılda doğal afet, savaş veya salgın hastalık olup olmadığını belirtiniz?
8. Mezarlığın haritasını çiziniz?

Ziyaret Sonrası

Öğrenciler mezarlık ziyareti sonrası çalışma kağıtlarına almış oldukları notları birbirleriyle karşılaştırarak sınıf içi tartışma etkinliği yapabilirler.

Kütüphane kaynaklarını kullanarak çalışma kağıdında yer alan 6. ve 7. Sorulara cevap arayabilirler.

Öğrenciler yazılı bir raporla bulgularını öğretmenlerine sunabilirler.